

Docentenhandleiding

Museumles: Vechten voor vrijheid!

Versie 2.0

Museum Engelandvaarders
Bosweg 15, 2202 NX Noordwijk

In opdracht van Stichting Museum Engelandvaarders opgesteld door:
Karin Kievit: Historicus, gespecialiseerd in overdrachtstechnieken
Martine Zeeman: Museumdocent theater en educatie

Inhoud

Pagina

Inleiding	3
Opbouw van de lessenserie	4
Aansluiting op lesmethodes en kerndoelen	5
Les 1 Inleidende les op school	6
Les 2 Museumles	8
Les 3 Verwerkingsles op school	10
Bijlage 1: Achtergrondinformatie Engelandvaarders	12
Bijlage 2: Hoe schrijf je een toneelscène of eenakter	13

Coördinator museum: Adrie van der Knaap
Telefoon museum: 071-3619773
E-mail: museumengelandvaarders.nl

Internet: www.museumengelandvaarders.nl

Inleiding

Museum Engelandvaarders: Vechten voor vrijheid!

Engelandvaarders

Er zijn meer dan 2000 Engelandvaarders die geprobeerd hebben de **gevaarlijke tocht** naar Engeland te maken om zo te strijden tegen de bezetter. Op initiatief van de laatste

Engelandvaarders opende Museum Engelandvaarders 4 september 2015 haar deuren, om de grote diversiteit aan verhalen te vertellen. Over de weinigen die met een bootje de gevaarlijke oversteek waagden, over degenen die nooit zijn aangekomen en velen die na een gevaarlijke en lange reis door o.a. Frankrijk en Spanje in Engeland aankwamen.

Er waren verschillende **motieven om te vertrekken**, maar men had één doel voor ogen: vanuit Londen wilden ze **vechten voor vrijheid**.

Uit onderzoek van Comité 4-5 mei blijkt dat leerlingen tussen 10 en 15 jaar erg geïnteresseerd blijven in de Tweede Wereldoorlog, vooral in **persoonlijke verhalen** van leeftijdgenoten of jonge mensen. Het boek, de film en de musical 'Soldaat van Oranje' blijven daarom verschillende generaties aanspreken. Met deze lessenserie **onderzoeken** de leerlingen de vele verhalen. Aan de hand van opdrachten in het museum krijgen zij informatie waarmee zij uiteindelijk het verhaal van hun **eigen Soldaat van Oranje** vertellen.

Lessenserie

Het museum heeft speciaal voor de bovenbouw van het basisonderwijs en onderbouw van het voortgezet onderwijs lesmateriaal ontwikkeld dat leerlingen laat kennismaken met de verhalen van Engelandvaarders. Met deze **lessenserie** leren leerlingen over de motieven om te vertrekken, de manieren waarop zij in Londen kwamen, de **hulp en gevaren onderweg** en de verschillende manieren waarop zij meehielpen aan de **bevrijding van Nederland**. De leerlingen gaan op zoek naar een Engelandvaarder die voor hem of haar een inspirerend voorbeeld is en met een gedicht en/of het schrijven van een toneelscene wordt de lesstof verwerkt: wat betekent **vrijheid** voor leerlingen en welke **keuzes** zouden zij maken?

Praktische informatie

Dit onderwijsproject wordt in schooljaar 2018-2019 als pilot gratis aangeboden.

De museumles wordt aangeboden in overleg met de museumdocent.

De museumles duurt 5 kwartier. De inleidende en verwerkingsles op school worden door de groepsleerkracht gegeven, en kunnen naar inzicht van de docent in 10 minuten of als volwaardige les worden aangeboden. Bij de museumles worden naast de docent minimaal twee extra begeleiders verwacht.

Mocht u geïnteresseerd zijn in een bezoek van uw leerlingen aan ons museum wilt u zich dan graag aanmelden via onze website: www.museumengelandvaarders.nl/aanvraag-groepsbezoek. Indien u nog vragen heeft wilt u dan contact opnemen met mevrouw Ada Bulk of de heer Adrie van der Knaap, zij zijn te bereiken via info@museumengelandvaarders.nl.

Opbouw van de lessenserie

Lesdoelen

Aan het einde van de lesserie weten de leerlingen:

- de motieven van Engelandvaarders om naar Engeland te vertrekken
- de verschillende manieren waarop Engelandvaarders vertrekken
- de werkzaamheden van Engelandvaarders tijdens de oorlog

De leerlingen denken na over de keuzes die Engelandvaarders toen maakten en denken na over wat zij toen en nu zouden doen.

De leerlingen kiezen het verhaal van één Engelandvaarder als inspiratiebron voor een gedicht en/of toneelscene.

Onderdelen lesserie

1. Inleidende les op school

- Zegt 'Soldaat van Oranje' hen iets?
- Wat weten leerlingen over de Tweede Wereldoorlog en de rol van Engelandvaarders?
- Stel dat ze een Engelandvaarder zouden kunnen interviewen: wat zouden ze dat willen vragen?
- Praktische voorbereiding op het museumbezoek.

2. Museumles

Onder leiding van museumdocent en theatermaker Martine Zeeman onderzoeken de leerlingen met behulp van een kijkwijzer de verschillende zalen. De leerlingen zoeken uit welke Engelandvaarder hen het meest aanspreekt. Samen met de museumdocent gaan ze een gedicht of theaterscene schrijven over een Engelandvaarder die hen heeft geraakt.

Leerlingen in gesprek met Engelandvaarders tijdens hun schoolbezoek (unieke gebeurtenis!).

3. Verwerkingsles op school

De leerlingen werken hun verhaal uit tot theaterscene. De beste 3 ideeën voor een scene zullen aan het einde van het schooljaar worden bewerkt door Martine Zeeman en een theater worden uitgevoerd door een acteur.

Aansluiting op lesmethodes en kerndoelen

Lessen bekijken beter als kinderen kunnen zien, ervaren, beleven.

Door de persoonlijke verhalen, het actief gebruik van bronnenmateriaal in de vorm van film, audiofragmenten en foto's, de creatieve afsluitende opdracht en de historische locatie Atlantik Wall Noordwijk, raken leerlingen zeer betrokken. Deze lessenserie als lesstofaanvullend of vervangend op de geschiedenismethode te gebruiken.

De lessen sluiten aan bij:

Kerndoelen basisonderwijs:

- Kerdoel 51: De leerlingen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren.
- Kerdoel 52: De leerlingen leren over kenmerkende aspecten van het tijdvak wereldoorlogen.
- Kerdoel 54: De kinderen leren beelden te gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om ermee te communiceren.
- Kerdoel 55: De leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren
- Kerdoel 56: De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

Kerndoelen voorgezet onderwijs onderbouw:

- Kerdoel 37: Historische basiskennis
- Kerdoel 39: Onderzoek leren doen
- Kerdoel 40: Omgaan met historische bronnen
- Kerdoel 47: Oorlog, vrede en mensenrechten
- Kerdoel 48: Produceren van kunst
- Kerdoel 49: Eigen kunstzinnig werk presenteren
- Kerdoel 51: Verslag doen van ervaringen

Les 1, inleidende les op school

Verhalen van Engelandvaarders

Introductie project	5 min
Basisinformatie Engelandvaarders	30 min
Afronden	5 min

Lesinhoud

Wat weten leerlingen over Engelandvaarders?

Klopt het beeld over Engelandvaarders?

Zijn er nog andere verhalen?

De leerlingen leren de motieven waarom Engelandvaarders vertrekken, de manieren waarop zij Engeland reizen. De leerlingen zijn zich ervan bewust dat met het succes van 'Soldaat van Oranje' er een bepaald clichébeeld is ontstaan, terwijl er meer verhalen te vertellen zijn.

Lesdoel

De leerlingen maken een koppeling tussen hun bestaande kennis over de Tweede Wereldoorlog en het verhaal van Engelandvaarders. Ze denken na over hoe een succesvol verhaal 'hét verhaal' kan worden en worden geprikkeld om andere verhalen te ontdekken in het museum.

Locatie

Klaslokaal

A. Introductie

Informeer de kinderen over het lesproject. Kennen ze de musical Soldaat van Oranje, weten ze waar deze musical op is gebaseerd? Maak een woordspil met alle begrippen die bij de kinderen opkomen. Bezoek de site van de musical en bekijk met de leerlingen het promofilmpje.

Zou het verhaal in de musical echt gebeurd zijn? (De historische feiten kloppen, maar er zijn theatrale verhaallijnen ontwikkeld)

Is dit het verhaal van alle Engelandvaarders? (Zeker niet – er zijn zeer verschillende verhalen die geschikt zijn om te verwerken in boek, film of musical)

B. Basiskennis

Geef aan de hand van de volgende begrippen basiskennis over het onderwerp (bijlage 1):

- beperkende maatregelen
- de motieven om het land te verlaten
- de manieren om naar Engeland te reizen
- de werkzaamheden vanuit Engeland

In het museum zullen de leerlingen aan de hand van een korte introductie door het museum en de vragen in de kijkwijzer nader ingaan op de verschillende onderwerpen.

C. Opdracht

Er zijn nog veel interessante verhalen te vertellen over Engelandvaarders. Velen daarvan leven niet meer, maar hun verhalen zijn terug te vinden in het museum. Stel dat je een Engelandvaarder zou mogen interviewen, welke vragen zou je deze man of vrouw willen stellen? Verzin minstens 8 vragen. (Bijvoorbeeld: waarom naar Engeland, via welke route, met welk vervoermiddel, hoe gevaarlijk was het, welke hulp, hoe lang duurde reis, wat doen in Engeland?)

D. Discussie

Wat zouden de leerlingen gedaan hebben tijdens de Tweede Wereldoorlog?

Koppeling naar landen waar nu oorlog is (vluchten of vechten vanuit een ander land, reizen over zee).

Les 2 Museumles

Deze les wordt gegeven door een museumdocent (tevens theatermaker/
regisseur)

Ontvangst in museum	5 min
Korte rondleiding door museum	20 min
Leerlingen maken per tweetal opdrachten	30 min
Afsluitende gezamenlijke activiteit	10 min
Vertrek uit museum	5 min

Lesinhoud

De leerlingen gaan op zoek naar een persoonlijk verhaal dat hen aanspreekt. Eerst krijgen ze een korte rondleiding door het museum, daarna worden zij verdeeld over een aantal zalen waarin zij in tweetallen een kijkwijzer maken om zo meer achtergrondinformatie te verzamelen. Als afsluiting tijdens de museumles maken zij een gedicht over vrijheid, vrede of een Engelandvaarder die zij inspirerend vinden.

Met de kennis die zij deze les opdoen zullen ze in de verwerkingsles een toneelscene schrijven.

Lesdoel:

- De leerlingen leren:
 - de motieven van Engelandvaarders om naar Engeland te vertrekken
 - de verschillende manieren waarop Engelandvaarders vertrekken
 - de werkzaamheden van Engelandvaarders tijdens de oorlog
- De leerlingen denken na over de keuzes die Engelandvaarders toen maakten en wat zij zelf toen en nu zouden doen.
- De leerlingen kiezen het verhaal van één Engelandvaarder als inspiratiebron voor een gedicht en/of toneelscene.

Vorbereiding op museumbezoek:

- Inleidende les op school (kort of uitgebreid, maar in ieder geval graag voorbereiding op museumles):
Waar gaan we naar toe, wat gaan we daar doen, wat zijn Engelandvaarders?
Wanneer de verwerkingsles uitgebreid wordt gedaan, moeten de leerlingen heel bewust op zoek naar een Engelandvaarder die hen aanspreekt.
- Klas van tevoren verdelen in vijf groepen. Vertellen dat ze per tweetal een kijkwijzer zullen maken.
- Het is belangrijk dat naast de docent minimaal twee begeleiders meekomen die op een actieve manier tijdens de museumles begeleiden.

Locatie

Museum Engelandvaarders,
Bosweg 15, 2202 NX Noordwijk.
Voor meer informatie: Adrie van der Knaap coördinator
museum.

Les 3, verwerkingsles op school

Soldaten van Oranje

Introductie les	5 min
Reflectie op museumbezoek	10 min
Uitwerken toneelscene	30 min
Afsluiting	10 min

Lesinhoud

Reflectie op museum: wat hebben leerlingen geleerd?

Wat wisten ze eerst over Engelandvaarders en wat weten ze nu?

Wat sprak hen het meeste aan? Voor het voorgezet onderwijs: in hoeverre vertelt 'Soldaat van Oranje' het verhaal van Engelandvaarders?

In deze les verwerken de leerlingen hun ervaringen door het schrijven van een toneelscene.

Lesdoel

- De leerlingen leren reflecteren op het museumbezoek en denken na over de beeldvorming door Soldaat van Oranje.
- De leerlingen werken de opgedane kennis uit in een toneelscene.
- De leerlingen leren uit welke onderdelen een toneelscene/eenakter bestaat (zie bijlage 2).
- De drie beste scènes worden opgestuurd naar Museum Engelandvaarders en de mooiste scènes zullen worden bewerkt tot een voorstelling.

Locatie

Klaslokaal

A. Reflectie op museumbezoek

Klassikaal: De les start met het terugkijken op de eerste twee lessen.

Wat wisten de leerlingen eerst over Soldaat van Oranje en Engelandvaarders en wat hebben ze bijgeleerd door de museumles?

Welke verhaal vonden zij het meest indrukwekkend en waarom?

Laat de leerlingen in korte steekwoorden de belangrijkste informatie opschrijven die zij willen gebruiken.

B. Uitwerking toneelscene

De leerlingen gaan één scene schrijven van een Engelandvaarder. Dat mag echt gebeurd zijn, maar de leerlingen mogen ook dramatiseren of uitgaan van een fictieve Engelandvaarder.

In bijlage 2 'Hoe schrijf je een toneelscene' staan een aantal ingrediënten beschreven waarmee de leerlingen je een toneelscene of eenakter kunnen schrijven:

- de vijf W's: wie, wat, waar, wanneer, waarom?
- de opbouw: inleiding, motorisch moment, conflict, crisis, ontknoping, afwikkeling.

C. Afsluiting

Laat een paar leerlingen vertellen hoe zij de scene hebben opgebouwd.

Wanneer de klas drie verhalen wil inzenden kan de leerkracht de keuze maken, een jury

(Kinderen uit klas/ouders/leerkrachten) of kan de klas met elkaar kiezen welke verhalen het meest indrukwekkend zijn.

Stuur de inzendingen digitaal op naar: info@museumengelandvaarders.nl
o.v.v Toneelscene, naam school, gemeente, klas.

Internationale uitwisseling scholen met museumdocent Martine Zeeman

Bijlage 1: Achtergrondinformatie voor docent

In museum Engelandvaarders wordt het bijzondere verhaal verteld van Engelandvaarders: mannen en vrouwen die tijdens de Tweede Wereldoorlog uit bezet Nederland ontsnapten, om vanuit Engeland de strijd tegen nazi-Duitsland en Japan voort te zetten. Er waren verschillende redenen om naar Engeland te vertrekken, om te vechten tegen Duitsland, de Nederlandse regering vanuit Londen te helpen, te vluchten vanwege bijvoorbeeld om verzetsactiviteiten, omdat men Joods was soms ook vanwege het avontuur. Sommigen vertrokken in nauwelijks zeewaardige bootjes of anderen maakten soms ook een barre, lange tocht over land. Ruim 2.000 Nederlanders kwamen in Engeland aan, na veel moeilijkheden te hebben overwonnen. Niemand weet hoeveel mensen het niet gered hebben.

De Noordzee-route was de kortste, maar ook de gevaarlijkste weg naar Engeland. Mijnevelden, bunkers en Duitse patrouilles moesten worden getrotseerd. Slechts 31 van de 136 pogingen met een boot waren succesvol en tenminste 172 Engelandvaarders kwamen in Engeland aan.

De meeste Engelandvaarders maakten de tocht naar Engeland door Europa en deze reis was lang en vol gevaar. Zij reisden via België, Frankrijk, Spanje of Portugal om daarna met een boot of vliegtuig in Engeland aan te komen. De Duitsers bewaakten de grenzen van neutrale landen als Zweden, Zwitserland, Spanje en Portugal streng en maakten in de Pyreneeën jacht op vluchtelingen. Wie in Spanje geen uitreisvisum voor een ander land kon laten zien werd gearresteerd en kwam in een kamp terecht. Ongeveer 800 Engelandvaarders probeerden via Scandinavië naar Engeland te gaan.

Velen verdronken of werden gearresteerd, gevangengezet of wegens 'poging tot bevoordeling van de vijand' gefusilleerd. De Engelandvaarders die in Engeland aankwamen hebben geluk en hulp gehad, waarbij de helpers hun leven riskeerden.

Vanuit Engeland gingen Engelandvaarders werken bij bijvoorbeeld de Britse luchtmacht, als geheim agent, bij marine of koopvaardij of voor de Nederlandse regering. Ook zetten sommige Engelandvaarders vanuit Australië de strijd tegen Japan voort.

In Museum Engelandvaarders worden de verhalen op allerlei manieren verteld: met film, geluid, en computeranimaties. Jongeren worden uitgedaagd om zelf na te denken over keuzes toen en nu: tégen onverschilligheid en vóór verzet tegen wat echt niet kan.

Erik Hazelhoff Roelfzema (Soldaat van Oranje): 'In het leven van ieder mens komen ogenblikken voor waarop hij tot zichzelf zegt: 'Tja, dit kán niet'. En dan dóet hij iets.'

Bijlage 2: Het schrijven van een toneelscène of éénakter

Door je bezoek aan Museum Engelandvaarders weet je dat er veel verhalen zijn te vertellen over Engelandvaarders. Het verhaal van Soldaat van Oranje is heel bekend, maar jij hebt vast je eigen held of heldin! Gebruik je verbeeldingskracht en schrijf het verhaal over jouw Soldaat van Oranje.

Per klas mogen er drie verhalen worden opgestuurd naar het museum. Een jury kiest aan het einde van het schooljaar de drie mooiste verhalen van de deelnemende scholen uit en hiervan wordt een voorstelling gemaakt.

Let op: om mee te doen aan de wedstrijd kun je een scene met hooguit twee acteurs bedenken of een monoloog (voor één acteur of actrice) schrijven. Je kunt natuurlijk ook een geweldig toneelstuk bedenken met veel acteurs, alleen kan dit verhaal niet meedingen in de competitie.

Hieronder een aantal tips die je kunnen helpen.

1. Gebruik de 5 W's:

WIE is je hoofpersonage?

Wat gebeurt er met hem of haar?

Waar speelt het zich af?

Wanneer speelt het zich af?

Waarom handelt je hoofpersonage op die manier?

2. Opbouw verhaalstructuur

Als je een verhaal of toneelstuk schrijft, kun je gebruik maken van de volgende onderdelen:

- **Inleiding of exposé**
Hierin leren we de hoofdpersoon kennen. Hij/zij wordt voorgesteld.
- **Motorisch moment**
Wanneer begint het verhaal echt en kan het hoofdpersoon niet meer terug.
Het personage neemt bijvoorbeeld contact op met het verzet, besluit te vluchten of stapt in een boot.
- **Conflict**
Wat zijn de ruzies of de conflicten die ontstaan? Tussen wie speelt zich dit af, tussen mensen onderling en/of tussen mensen en de natuur?
- **Crisis**
Hoogtepunt van de gebeurtenissen, doordat de conflicten steeds verder oplopen.
Je hoofdpersoon staat op scherp: hij of zij moet een belangrijke beslissing nemen om verder te komen.
- **Ontknoping**
De onthulling, wat is er werkelijk gebeurd met je hoofdpersoon.
- **Afwikkeling**
Hoe loopt het verhaal af? Goed of fout, of is het een open einde?

Succes!